

קל וחומר להקדש

דידי וייל

ראשי פרקים

הקדמה

שיטת רש"י

שיטת תוספות

שיטת הרשב"א

שיטת הרמב"ן

ביאור והבנת שיטות הראשונים הפוטרים בהיזק בהקדש

ביאור שיטת המחייבים בהקדש - המאירי והראב"ד

הקדמה

בתחילת בבא קמא מובאת ברייתא:

תנו רבנן: "מיטב שדה ומיטב כרמו ישלם" מיטב שדהו של ניזק ומיטב

כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות

לניזקין מן העידית וקל וחומר להקדש^(דף ו ע"ב)

למסקנת הגמרא ר' ישמעאל ור' עקיבא חולקים בהבנת הפסוק "כי יבער איש שדה או כרם
ושלח את בעירה וביער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות, פרק כב פסוק ד). במקרה
שבהמתו של ראובן נכנסה לשדה שמעון והזיקה לשדהו, בין באכילה ובין ברמיסת השדה, על
ראובן לשלם מהמיטב שבשדות. והמחלוקת בין ר' ישמעאל לר' עקיבא היא, שלדעת ר' ישמעאל
צריך לשלם לפי מיטב שדהו של ניזק ולדעת ר' עקיבא לפי מיטב השדות של המזיק.

אולם ר' עקיבא מוסיף שתי מילים על דבריו: "וקל וחומר להקדש", מה רוצה ר' עקיבא
להוסיף כאן. בהבנת דבריו דנה הגמרא:

וקל וחומר להקדש - מאי קל וחומר להקדש? אי תימא דנגח תורא דידן

לתורא דהקדש "שור רעהו" אמר רחמנא, ולא שור של הקדש.

נסביר, אם ב"קל וחומר להקדש" כוונתו היא, שהרי אדם המזיק לשדה רעהו חייב לשלם
ממיטב שבשדות, קל וחומר שאדם המזיק לשדות של הקדש יהיה חייב לשלם ממיטב שבשדות,
הרי התורה אמרה: "וכי יגף שור איש את שור רעהו" - דווקא אז חייב לשלם. שור של הקדש
אינו שור רעהו, ומכאן נלמדת גזירת הכתוב ששור שנגח שור של הקדש - בעל השור פטור. לכן

מעמידה הגמרא למסקנה את ר' עקיבא כר' שמעון בן מנסיא שלומד שגם בשור המזיק שור של הקדש חייב לשלם.

לעולם בדנגת תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך "שור רעהו" אמר רחמנא ולא שור של הקדש? ר' עקיבא סבר לה כר' שמעון בן מנסיא דתניא ר' שמעון בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור, שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם.

את הפסוק של "שור רעהו" לומד ר' שמעון בן מנסיא כך: דווקא שור שנגח שור רעהו - במקרה של שור תם ישלם חצי נזק. אבל אם נגח שור של הקדש גם שור תם ישלם נזק שלם. לפי עיקרון זה אומר ר' עקיבא שאדם המזיק לרעהו צריך לשלם מהמיטב שבשדות, וקל וחומר לאדם המזיק את ההקדש שצריך לשלם מהמיטב שבשדות. א"כ מצאנו מחלוקת בין רבנן לר' שמעון בן מנסיא. לדעת רבנן אדם המזיק נכסי הקדש - פטור, ואילו ר' שמעון בן מנסיא מחייב. בהמשך נתמקד בדעת רבנן שנפסקה להלכה.

שיטת רש"י

ראינו את המקור לכך שהמזיק את ההקדש פטור: "שור רעהו" אמר רחמנא ולא שור של הקדש". אולם מה קורה אם אדם מזיק הקדש בדרך אחרת, האם גם אז יהיה פטור? אומר רש"י במקום שבכל דרך שמזיק את ההקדש פטור:

דאם נגח שור של הקדש פטור והוא הדין לכל שאר נזקים שאם מזיק את ההקדש פטור.

מוסיף ואומר שהמקור לפטור הגורף בהזקי ההקדש הוא השור, ממנו נלמד הפטור והוא הדין לשאר הנזקים.

רש"י חוזר על לימוד זה במשנה לקמן:

המזיק נכסים שאין בהם מעילה חב המזיק לשלם. "ודף ט ע"ב

ומפרש:

כלומר אם הזקתי נכסים שאין בהם מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזקתי נכסי הקדש איני חייב דנפקא לן כולהו נזקין משור רעהו (שם)

אולם רש"י לא מסתפק בהסבר זה, מסביר בנוסף:

לישנא אחריןא - להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכילת בהמתו שדה הקדש - משום דלא משכחת לה דאי שדה חרם (שדה שאדם אומר עליה: הרי זו חרם) לכוהנים הווי, וכשדה הדיוט דמי, וליכא למימר קל וחומר להקדש (כפי זה לא רכוש

של הקדש, אלא של הכוהנים עצמם] - ושדה הקדש נמי דהווי לצורך הבית - או המקדיש פודהו לאלתר, או מוכרין אותו לאלתר לאחר וכשיוצא ביובל לכוהנים הווי, דכתיב והיה השדה בצאתו ביובל וגוי דלכוהנים הווי. ואי קודם פדייה - אין מעילה בקרקעות, דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי. (דף ו ע"ב)

על רש"י כאן עולות שלוש שאלות עיקריות:

1. רש"י בתשובה הראשונה מסביר למה הגמרא לא ממשיכה ושאלת שנעמיד את דברי ר' עקיבא בהיזק אחר של הקדש, כגון: אדם שהזיק להקדש, שור שאכל שדה הקדש, או שור שהזיק לרכוש של הקדש וכו', ואילו בפירוש השני הוא מסביר רק למה הגמרא לא מעמידה במזיק של שדה הקדש. אבל מה עם שאר המזיקים? אם אי אפשר להעמיד בשור שמזיק שדה הקדש למה אנחנו לא מעמידים באדם שהזיק להקדש. האם לפי הפירוש השני גם בשאר המזיקים יהיה פטור?
2. אחרי שאמרנו בפירוש הראשון שמשור לומדים לכל שאר הנוזיקין, למה צריך את הפירוש השני, מה הוא מוסיף לנו, והאם יש נפקא מינה בין שני ההסברים?
3. מה המקור ברש"י לכך ש"הוא הדין לכל שאר נזקים", הרי הפסוק נאמר דווקא בשור שנגח שור רעהו?

אם נעיין היטב בפירושו של רש"י נראה שכל לישנא שהוא מביא עונה על שאלה אחרת. בלישנא קמא מתמודד רש"י עם בעיה שעולה בסוגייתנו: הגמרא מנסה להעמיד את דברי ר' עקיבא שקל וחומר להקדש בשור שהזיק לשור הקדש, ודוחה את האפשרות הזאת. אבל מה אם שאר המזיקים? אולי ר' עקיבא מדבר באדם שהזיק הקדש, או בבהמה שאכלה שדה של הקדש? על זה אומר רש"י ששור שנגח שור של הקדש פטור והוא הדין לשאר הנוזיקין, כל הדרכים בהם מזיקים להקדש פטורים, ולא רק שור שנגח.

בלישנא אחרינא מצויה תשובה לשאלה אחרת.

הסוגיא מדברת על אדם שמזיק שדה של חברו ועליו נאמר "מיטב שדהו ישלם". אומר ר' עקיבא שקל וחומר להקדש. אם הגמרא עוסקת בשדה שניזוק, מדוע היא לא מעמידה את דברי ר' עקיבא שקל וחומר להקדש בשדה שניזוק? במקום להעמיד "אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש" תעמיד "דאכל תורא דידן שדה הקדש" על כך עונה רש"י שאין מציאות כזאת.

כן מסביר המהר"ם על אתר:

אלא דבא לתרץ למה נקטא הגמרא אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ולא נקטא דאכל שדה הקדש, דהא אדברי ר' עקיבא דברייתא קאי ור' עקיבא איירי באכלה שדה חברו דכתיב "ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" וה"ל להגמרא נמי למינקט בהכי ותירץ דלהכי נקט שור הקדש משום דלא משכחת לה.

וזה מדויק בלשונו של רש"י שאומר: "להכי נקט שור הקדש" דהיינו ודאי שור שנגח שור הקדש פטור, וכן באכל שדה ובכל שאר מזיקי ההקדש - פטור, אבל למה הגמרא לא נוקטת ומנסה להעמיד דבר ראשון בשור המזיק לשדה הקדש, כמו המציאות בה חולקים ר' עקיבא ור' ישמעאל. וע"כ הוא עונה: "משום דלא משכחת לה". אין מציאות של בהמה שתזיק לשדה של הקדש, כי ברגע שאדם מקדיש שדה להקדש הוא צריך לפדות אותה, ואם הוא לא פודה את השדה, מוכרין אותו. לאחר. וגם אם יש מציאות של שדה להקדש, כגון שהקדישו ועוד לא הספיקו לפדות הרי אין מעילה בקרקעות. ולכן מעמידה הגמרא בשור שנגח שור הקדש. המהרש"ל טוען לנפקא מינא בין שני הפירושים. אדם המקדיש קרקע להקדש צריך לפדות אותה והכסף הולך להקדש. אבל אם הוא עוד לא הספיק לפדות את הקרקע ובא פלוני והזיק לה, האם יהיה חייב? אומר המהרש"ל שלישנא קמא יהיה פטור וללישנא אחרינא - חייב. ובלשון המהרש"ל בהתייחסו לפירוש השני ברש"י:

"ואי קודם פדייה - אין מעילה בקרקעות" - פירוש: וחייב עליהם כמו שאר

נכסי הדיוט דהא קתני הכא במתניתין לקמן נכסים שאין בהם מעילה, אבל

מכל מקום ללשון ראשון אף כהאי גוונא פטור מאחר שסוף סוף הקדש הוא.

נסביר: בלישנא אחרינא אומר רש"י על קרקעות שעדיין לא נפדו - "אין מעילה בקרקעות", והמשנה בדף ט ע"ב אומרת ש"נכסים שאין בהם מעילה" - חייבים לשלם עליהם. א"כ, אם אין מעילה בקרקעות - חייב לשלם אם הזיק. באמת בכל נכסי ההקדש שמזיק עליהם פטור, כי נכסים שיש בהם מעילה פטור מלשלם, אבל בקרקעות, שאין בהם דין מעילה - הפטור של מזיק הקדש, לא קיים.

לעומת זאת, ללישנא קמא ברש"י - נכון שאין מעילה בקרקעות, אבל סוף סוף זה רכוש של הקדש ויש על זה שם של הקדש, ולכן גם כאן המזיק יהיה פטור.

בנוסף לרש"י, גם הרשב"א, הרא"ש והרמב"ן כמו רוב הראשונים לומדים, שלא רק שור שנגח שור הקדש - פטור, אלא הוא הדין לשאר המזיקים, שבכל דרך שבה הם מזיקים להקדש פטורים. הבסיס המשותף לכולם הוא המשנה בדף ט ע"ב האומרת שדווקא נכסים שאין בהם מעילה - "כשהזיק - חב המזיק לשלם במיטב הארץ", אבל בנכסי הקדש, שיש בהם מעילה - פטור מלשלם. אולם את מקור המשנה, מאיפה היא לומדת שכל המזיקים של הקדש פטורים, בזה מתחלקים הראשונים למספר שיטות.

שיטת תוספות ורא"ש

תוספות לומד שלשלושה היזקים - שור, אדם ובור - יש מקור לפטור אותם בשעה שהזיקו לרכוש הקדש, ומהם לומדים לשאר ההיזקים.

שור - אצלנו בגמרא :

שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש.

בור - לקמן דף נג ע"ב :

שור פסולי המוקדשים שנפל לבור, בעל הבור פטור. מאי טעמא? אמר קרא :

"והמת יהיה לו" - במי שהמת שלו.

מסביר רש"י מי שהמת שלו - שיכול למכור את הנבילה. אבל בבהמה של הקדש שנפלה לבור אפילו אם נפדתה - טעונה קבורה ואי אפשר למכרה, ולכן בשור פסולי המוקדשים שחייב קבורה ואי אפשר למכור את הנבילה, לא תהיה מציאות של "והמת יהיה לו". ממילא אם שור של הקדש נפל לבור - בעל הבור פטור.

אדם - במסכת מעילה דף יט ע"א מקישה הגמרא מעילה לתרומה :

מה תרומה - כי יאכל - פרט למזיק^{[כשאדם מוסיף לתרומה ולא נהנה, כגון: ששפך אוכלין או משקין}

של תרומה - פטור] גבי הקדש נמי... כי מזיק ליה פטור.

הרא"ש לומד מאדם ומשור, ומשמיט את הלימוד מבור.

שואל הרא"ש: הרי יש לנו פסוק שמלמד אותנו שאדם המזיק הקדש פטור, אי"כ, קל וחומר

ששור שנגח שור של הקדש - בעל השור יהיה פטור, ומדוע צריך את הפסוק של "שור רעהו".

ומתוך הרא"ש, ונראה שכך גם צריך ללמוד בתוספות, שאם היה לנו רק את הפסוק של "כי

יאכל" הפוטר באדם, הייתי חושב שאדם המזיק הקדש פטור רק מחומש, כי הפסוק בתרומה

מדבר דווקא על חומש: "ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ונתן לכהן את

הקדש"^[וויקרא פרק כב פסוק ד'] לכן בא הלימוד של שור רעהו "והשתא דחזינא דמיעט רחמנא הקדש

מנזקי קרן - מהשתא ממעטינן אדם המזיק אף מקרן" כלומר מכך ששור המזיק הקדש פטור

לגמרי - אנו למדים גם על אדם המזיק הקדש שפטור לגמרי. לכן, אומר הרא"ש, שצריך את שני

הלימודים - על שור ועל אדם.

שיטת הרשב"א

הרשב"א לומד שמזיק בהקדש פטור - נלמד מאדם, מהפסוק של "כי יאכל", וממנו לומדים

לשאר המזיקים: "מדאורייתא כל מזיק להקדש פטור דכי יאכל קדש אמר רחמנא פרט

למזיק".

שיטת הרמב"ן

הרמב"ן מוסיף למקורות שראינו גם מקור לשן ורגל. במסכת גיטין דף מט ע"א בסוגיה המקבילה לסוגייתנו הוא לומד ששן ורגל פטורים אם הזיקו הקדש מדכתיב "וביער בשדה אחרי" - בשדה אחר משמע, ולא של הקדש, דהקדש לא אחר הוא, שהכל שלו (של הקב"ה)".

ביאור שיטות הראשונים הפותרים בהיזק הקדש

עד עכשיו ראינו חמש שיטות שונות למקור דין המזיק הקדש פטור:

רש"י - משור.

רא"ש - משור ואדם.

תוספות - משור, אדם ובור.

רמב"ן - משור, אדם, בור, שן ורגל.

רשב"א - מאדם בלבד.

נובעות מכך כמה שאלות:

1. איך רש"י למד רק משור, הרי לכאורה צודק הרא"ש בסברתו שאדם המזיק בגופו חמור יותר משור שנגח, אי"כ, איך רש"י לומד מכך ששור שהזיק הקדש פטור, שגם אדם שמזיק הקדש פטור? אולי הפסוק שמלמדנו ששור פטור - מדבר דווקא בשור, אבל אדם המזיק הקדש בגופו יהיה חייב, שהרי הוא מזיק חמור יותר?
2. לפי רש"י - מדוע הגמרא במסכת מעילה מלמדת אותנו שאדם שהזיק הקדש פטור, הרי גם בלא לימוד זה לומדים משור שכל מזיקי ההקדש פטורים?
3. למה צריך תוספות להוסיף את הבור, ולא מסתפק כמו הרא"ש בשור ואדם?
4. לשיטת הרשב"א נשאל, מדוע נאמר בפסוק - "שור רעהו" - הרי אנחנו כבר יודעים מאדם שכל מזיקי ההקדש פטורים?

שמעתי בשם הרב אשר אריאלי וכן מהרב ישי בר לב הסבר נפלא לשיטת רש"י, שגם נתן עומק בהבנת מחלוקת רש"י ותוספות.

שאלנו על רש"י, איך הוא למד רק משור. התשובה פשוטה. כתוב בגמרא שלנו, ששור הוא המקור לכך ששאר המזיקים את ההקדש פטורים, כולל אדם!!
הגמרא שואלת:

מאי קל וחומר להקדש? אילימא דנגח תנורא דידן לתנורא דהקדש, שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש.

לכאורה צריכה הגמרא לנסות עכשיו להעמיד את דברי ר' עקיבא ש"קל וחומר להקדש" בהיזקים אחרים, ולשאול: מה עם אדם המזיק? מה עם שור שאכל הקדש? אבל, הגמרא עוברת הלאה, ופשוט לה שכל שאר מזיקי ההקדש גם פטורים. מכך שהגמרא מביאה שור ללמוד שמזיק את ההקדש פטור, ואחרי השור היא לא מביאה מזיק אחר, משמע שפשוט לה שהפטור בשור לא מלמד רק על עצמו, אלא גם על כל שאר הנזקים.

אלא שעדיין קצת קשה כי גם אם רש"י לומד ששור הוא המקור לכל הנזיקין ואפילו לאדם מפשט הגמרא, הרי בסברא זה קשה, איך לומדת הגמרא משור שהזיק הקדש שפטור, שגם אדם המזיק בגופו פטור.

אלא צריך לומר שרש"י לומד מהפסוק של שור שאין מדובר כאן בפטור בהקדש, אלא שלהקדש אין תביעת נזיקין. הוא יצא מפרשת נזיקין. שור שהזיק הקדש פטור. למה הוא פטור? כי הקדש לא יכול לתבוע אותו, אז אם ההקדש לא יכול לתבוע, מה זה משנה איך הזיקו אותם, אם שור נגח שור של הקדש או אדם שהזיק הקדש, בכל מקרה להקדש אין יכולת לתבוע על נזקים. ואפשר לחזק את השיטה הזאת מלשון התוספתא:

יפה כוח הדיוט מכוח גבוה שנוזיקין להדיוט ואין נזיקין לגבוה. (פרק ד הלכה א)

יש גזירת הכתוב שאין נזיקין לגבוה, והקדש הוצא מפרשת נזיקין.

אם כך הוא, ואכן יצא ההקדש מדיני היזק ע"י הלימוד משור, מדוע צריך את הפסוק "כי יאכל" ואת הגמרא במסכת מעילה שמלמדת אותנו שאדם פטור? אם נעיין היטב בגמרא שם נראה שבתרומה לא למדנו רק שמזיק את התרומה אם לא נהנה - פטור, אלא שגם אם הוא נהנה ולא הזיק הוא פטור. ומזה למדנו גזירה שווה מתרומה להקדש.

ונראה לומר בשיטת רש"י, שהיה לנו הווא אמינא שאם הקדש יצא מפרשת נזיקין - אז הוא תמיד יהיה פטור, ואפילו אם הוא נהנה, בא הלימוד מתרומה ואומר לנו שרק מזיק ולא נהנה מההקדש פטור אבל אם הוא נהנה חייב לשלם, ואת זה לומדים מהפסוק "כי יאכל".

בתוספות וברא"ש לא משמע כשיטת רש"י, שמוציא את ההקדש מדיני היזק. הם לומדים את הפסוק של שור כפטור, שניתן בשור, ששור שנגח הקדש יהיה פטור כמו כל לימוד של פטור אחר. כמו שיש לנו בבור פטור מכלים, כך יש גם בשור פטור אם הזיק הקדש. ואם כך, צודקים שאר הראשונים לשיטתם, שהם צריכים למצוא מקור על כל מזיק שפטור. לכן הרא"ש לשיטתו לא יכול לקבל את רש"י, הלומד פטור אדם מפטור השור, כי אם יש לנו פטור בשור, אי אפשר ללמוד באדם שפטור, שהרי הוא חמור יותר, כי אדם מזיק בידיים.

שאלנו על תוספות - מדוע הוא מוסיף את הלימוד של בור, הרי הרא"ש מסביר לנו שמשור ואדם אפשר ללמוד לכל שאר הנויקין?

התשובה לכך נמצאת בלשונו שלו. תוספות מסיק ואומר:

ונראה דשאר נויקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאדם ומבור דפטור בו פסולי המוקדשים.

תוספות לא אומר דגמירי מקרן ומאדם ומבור, אלא מקרן ומאדם ומבור **דפטור בו פסולי המוקדשים**. מדוע דווקא מבור כזה ולא מסתם בור?

באמת תוספות סובר בדיוק כמו הרא"ש שלומדים משור ואדם לכל שאר המזיקים. אבל את דין בור שהזיק שור פסולי המוקדשים אי אפשר ללמוד משור ואדם, כי בשור ואדם שהזיקו שור פסולי המוקדשים - הם אכן חייבים. לכן, בשביל הפטור של בור בפסולי המוקדשים **דווקא** - צריך לימוד נפרד:

מאי טעמא - "והמת יהיה לו" אמר רחמנא. במי שהמת שלו - יצא זה שאין

המת שלו. (בבא קמא, דף נג ע"ב)

נשארה לנו עוד שאלה אחת פתוחה: שאלנו על הרשב"א - אם המקור שלו הוא מאדם, ומהפטור של אדם שמזיק הקדש, לא לומדים על אדם בלבד, אלא על כל סוגי המזיקים, אז למה צריך את הלימוד של "שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש", הרי גם את זה אפשר ללמוד מאדם?

מסביר הרשב"א שצריך את הלימוד של שור רעהו. כי לאחר שראינו ששור פסולי המוקדשים שנפל לבור - פטור, היינו חושבים שגם שור שנגח שור פסולי המוקדשים יהיה פטור. בא הפסוק ואומר "שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש". בשור רעהו חייב, ושור פסולי המוקדשים קרוי שור רעהו, הואיל ונפדה ומותר באכילה להדיוט, ולכן בשור שנגח שור פסולי המוקדשים, חייב. א"כ, הלימוד משור רעהו בא דווקא לחייב בפסולי המוקדשים ולא לפטור בהקדש וזה שונה משיטת שאר הראשונים דלעיל.

ביאור שיטת המחייבים בהקדש - המאירי והראב"ד

המשותף לכל השיטות שראינו עד עכשיו שכולם פוטרים את כל המזיקים להקדש, אלא שכל אחד לומד את זה בצורה אחרת, וממקור שונה.

שיטה ייחודית ושונה מביא המאירי בשם הראב"ד. הראב"ד לומד את הגמרא כפשטה, ובגמרא נאמר פטור בשור שנגח שור של הקדש. כל זה נכון בשור שנגח, אבל בשן ורגל - חייב. ואם בהמה הלכה והזיקה ברגלה שדה הקדש, או אכלה משדה של הקדש - הבעלים חייב. "ולעניין

זה הקדש והדיוט שווים הם, ושדה אחר קרינן ביה". הלכך שניהם כלולים בחיוב של "ובער בשדה אחר".

מפירושו עולות שתי שאלות קשות מאוד:

1. אם בשן ורגל חייב, אז למה הגמרא לא מעמידה את דברי ר' עקיבא בשן ורגל, שאם שור של פלוני אכל או הלך בשדה רעהו חייב, קל וחומר אם אכל או הלך בשדה הקדש שיהיה חייב?
2. שאר הראשונים שפוטרים בכל המזיקים מסתמכים על המשנה בדף ט ע"ב שאומרת שדווקא כשמזיק לנכסים שאין בהם מעילה - חייב, אבל המזיק לנכסי הקדש - פטור. א"כ, איך הראב"ד אומר שהמזיק להקדש בשן ורגל חייב?

ראשית נציין שנראה, כי מכוח שתי הקושיות האלו פירשו הראשונים שכל היזקי ההקדש פטורים. כדי להבין את שיטת הראב"ד על בוריה, עלינו להשיב על הקושיות.

במאירי עצמו מופיעה תשובה לשאלה הראשונה - הגמרא לא מעמידה את דברי ר' עקיבא ש"קל וחומר להקדש" בשן ורגל, כי זה פשט הכתוב. ר' עקיבא לא צריך ללמוד את זה מקל וחומר כי הרי התורה אמרה במפורש "כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" והקדש והדיוט שווים הם שניהם שדה אחר, ממילא אין צורך בקל וחומר ללימוד דין זה, ור' עקיבא לא דיבר עליו.

על השאלה השנייה אפשר להשיב, כי המשנה בדף ט אומרת שדווקא המזיק נכסים שאין בהם מעילה - חייב לשלם. בתחילת המאמר הבאנו בשם המהרש"ל נפקא מינא בין שתי הלישנות ברש"י, שללישנא הראשונה מזיק קרקעות הקדש פטור, אבל לשנייה מזיק קרקעות חייב - כי אין מעילה בקרקעות, והמשנה אומרת שנכסים שאין בהם מעילה חייב בהם.

נראה לומר שגם הראב"ד לומד כך את המשנה. המשנה אומרת שנכסים שאין בהם מעילה - חייב בהם, וזאת בדיוק הסיבה ששן ורגל שהזיקו הקדש יהיו חייבים, כי אין מעילה בקרקעות, והיזקי שן ורגל הם בקרקע. ומה שהמשנה שם באה למעט זה את שאר הרכוש של ההקדש, שאם הזיקו מטלטלים או בהמה של הקדש פטור אבל לא קרקעות. ולולא דמיסתפינא ייתכן שאפשר לומר כאן חידוש דין להלכתא בשיטת הראב"ד. שכל הפטור בשן ורגל זה דווקא כשמזיק לקרקעות, אבל אם הזיק למטלטלים ייתכן שבאמת יהיה פטור. ולכאורה יש לזה חיזוק מההוכחה והמקור של הראב"ד לשיטתו. ראינו שהראב"ד לומד ששן ורגל שהזיקו הקדש חייבים מהפסוק: "ושלח את בעירה ובער בשדה אחר" - משמע כל שדה שהוא לא של הבעלים. ובאמת הפסוק הזה נאמר דווקא בקרקעות, אבל במטלטלים יהיה פטור.